

Adam Kout, Nálezy mincí v interiérech kostelů v Čechách, jejich souvislosti a informační hodnota, 150 str., z toho 48 str. textu, 6 str. literatury, 94 str. katalogu mincí, 7 obr., 2 grafy.

Posudek školitele

Předložená diplomová práce si klade vysoké cíle. Jde jí o co nejkomplexnější náhled do problematiky nálezů mincí v interiérech kostelů na území Čech. Autorovi je jasné, že jde o téma, které úzce souvisí s aktuální problematikou aplikace detektorů kovů na archeologických výzkumech, mezi nimiž zvláště výzkumy kostelních interiérů patří k nejnáročnějším. Upozornění na značnou vypovídací hodnotu mincí je namístě, konstatování, že jde přitom zejména o souvislost s rituálem, je problematické. Detektory jako nástroj komplexního výzkumu jsou samozřejmě významné, spolupráce s amatérskými detektoráři má velmi kolísavou hodnotu. Autor správně upozorňuje na skutečnost, že samotný nález mince nebo kovového artefaktu není přínosem, pokud nejsou spolehlivě známy nálezové a stratigrafické souvislosti. K jeho správné konstataci, že dochází-li k přehlédnutí mincí již v průběhu výzkumu, dochází ke zkrácení celého souboru, je třeba připojit, že soubor všech mincí z lokality se rozpadá na soubory mincí z jednotlivých kontextů, které mají bezprostřední význam pro vysvětlení a datování dílčí nálezové situace.

Kapitola zaměřující se na nálezy mincí v interiérech kostelů v Čechách s akcentem na jejich souvislosti a vypovídací hodnotu je dokladem autora profesionálního zaměření. Sleduje nálezy depotů (nejenom mincovních) od středověku do novověku, zamýšlí se nad důvody thesaurace předmětů z drahých kovů a nad jakýmsi obecným vzorcem lidského chování, které vede k ukládání depotů. V obecné úrovni jde jistě o směr správného uvažování, v konkrétech se však ukazuje, že jednoznačný výklad neexistuje ani u velmi určitých nálezů, jakým je depot pražských grošů z Vrátna s brakteátů a stříbrným pečetním prstenem nebo depot s Čejetic s pečetidlem židovského vlastníka. V každém případě však vždy jde o významné rozšiřující informace. Kapitola věnující se obolu mrtvých je sumarizací výpovědi odborné literatury hovořící o tomto významném kulturním jevu, vlastní závěry autor nepřipojuje. „Ztrátové mince“ (navrhoval bych spojení „ztracené mince“) je další téma, kterým se Adam Kout zabývá. I zde se setkáváme se shromážděním jeho osobních zkušeností z terénu, když formuluje možné souvislosti. Staví přitom na zkušenostech s depoty, které neuchovávají téměř žádné drobné mince (i když příklad depotu ze Strenic přináší zcela opačné svědectví – viz str. 20), protože mají pro thesauraci malou hodnotu. Vyzdvihuje význam výzkumu ornice, což je akcent posledních desetiletí, kdy se díky detektorům kovů daří získávat překvapivě bohaté kolekce mincovních nálezů, které ovšem zároveň vyvolávají nepříjemné obavy ze ztrát nálezů, o nichž se žádný odborník nedozví. Jenom okrajově se zmiňují nálezy jednotlivých mincí v kostelech, kdy zejména v podpodlahových vrstvách mohlo jít o záměrné ukládání. Tento velmi zajímavý názor však, bohužel, nekoresponduje ani se středověkými, ani s novověkými pramennými svědectvími, např. o lidové pověrečnosti. Kapitola „depoty“ přináší pohled na hromadné nálezy intencionálně uložených mincí. Autor se zabýval především čtyřmi z nich a ve svém textu je analyzuje. V případě kostela sv. Anny v Praze (nešlo už o románský kostel sv. Vavřince) se opírá o závěr J. Militkého, který v dutině zdiva presbytáře vidí velmi pravděpodobně nouzovou skrýš na týdenní mzdu dělníka pracujícího na gotické stavbě. Depot ze Strenic vypovídá o pohybu v chrámové stavbě a ačkoliv jej nálezce označil za milodar, protože byl nalezen vedle hlavy pohřbeného, zůstává A. Kout opatrný a v nálezu spíše vidí doklad uložení v době nebezpečí. U dalších jednotlivě nalezených mincí konstatuje, že ač nalezeny ve výplni hrobu, nelze je označit jako milodary nebo oboly mrtvých. Slovo milodar by bylo navíc třeba objasnit. Reference o tom, že lokalita byla podrobena detailnímu průzkumu profesionálů, aby byly zachráněny další mince, je dobrou zprávou spojenou se snahou o ochranu našeho kulturního dědictví. Drobný depot z

Cetvin (uložený po roce 1530) je možná opravdu zbytkem vyzdviženého většího depotu, ale v tom případě nemusí být nejmladší dochovaná mince onou pověstnou mincí datující uložení. Jako poslední vystupuje v tomto přehledu depot z kostela v Bošilci. U jižní zdi presbytáře zde bylo nalezeno 765 stříbrných mincí (a jedna mince cínová) v keramické nádobě, to vše uloženo po roce 1635. Jde zřejmě o dlouhodobě shromažďovaný soubor člověka, který v době válečného nebezpečí vše ukryl do míst, která mu byla běžně přístupná (což je významný detail pro úvahy o okruhu lidí přicházejících v úvahu).

Kategorie jednotlivých „ztrátových“ mincí je na archeologických výzkumech zastoupena nejčastěji. A. Kout je uvádí na devíti lokalitách a jasně se ukazuje, že takové nálezy bez přesného zapojení do stratigrafie mají jenom rámcovou datovací roli. Výjimku tvoří kostel sv. Kříže v Chrudimi, mnohokrát v archeologické literatuře diskutovaný, v jehož blíže neznámém kontextu byly nalezeny denáry Vratislava, Vladislava a Soběslava (kolikátí jsou to panovníci, není uvedeno ani v katalogu). Souhlasíme s autorem, že je pravděpodobné, že jde o mince z hrobů. Další kategorie nálezů jednotlivých mincí je od předchozí oddělena – je otázka, zda správně. Většinou pocházejí z podlahových vrstev a z prostorů pod lavicemi, což autora vede k úvaze, že jde o mince uložené záměrně. V souvislosti s tím se objevuje otázka klenebního zásypu pod podlahou kůru kostela sv. Jakuba v Prachaticích, který obsahoval soubor 79 mincí z 15.-19. století. Je ale vyloučeno, aby šlo o dlouhodobě doplňovaný soubor vzniklý v důsledku nějaké např. pověrečné praxe, lze uvažovat nanejvýše o ztrátách. Pokud byly mince objeveny v celé výšce zásypu, není pravděpodobné ani to. Bude pak nutné uvažovat o zdroji materiálu, z něž vznikl klenební zásyp a zjištěné skutečnosti srovnat s dobou vzniku kůru. O rituálu těžko uvažovat i v případě Theresiendorfu nebo sv. Jakuba v Jihlavě, odkud pochází pozoruhodný celek 390 mincí. Jak autor sám cituje (např. T. Frieda, M. Northa, E. Nua) i v zahraničí se počítá se vznikem takových souborů ztrátami. Ostatně A. Kout v závěrečném shrnutí dohází také k závěru, že jde nejspíše o soubory ztracených mincí. Okrajově se dotýká ještě kategorie mincí - pamětních předmětů v souvislosti s kladením základních kamenů kostelů v Josefově a v Březových Horách.

Práce Adama Kouta vychází z jeho výzkumné a rešeršní činnosti, při níž shromáždil mincovní soubory z 19 českých kostelů. Standardně a pilně je zpracoval v rámci rozsáhlého katalogu, který tvoří základ pro jeho další analytické pokusy. Jako specialista na terénní detektorový průzkum vysoce hodnotí a obhájí význam tohoto mladého nástroje současné archeologie. Jako numismatik prokázal schopnost kritického určení a posuzování mincovních nálezů (u některých hesel katalogu ovšem některé údaje chybějí, což je nejspíše způsobeno stavem pramenů, z nichž údaje přejímá). Jako archeologovi mu doporučují, aby v budoucnosti znovu promýšlel archeologické souvislosti interpretace nálezů mincí, učiněných při archeologických průzkumech a výzkumech. Např. přímočaré statistické vyhodnocování nárůstu mincovních souborů je zavádějící.

Diplomovou práci Adama Kouta doporučuji k obhajobě pro získání magisterské kvalifikace.

V Praze 31. 2. 2016

Prof. PhDr. Petr Sommer, CSc., DSc.